

CESTA DO ŘÍMA

Rodina Lucianiových žila v malé horské vesnici Canale d'Agordo ležící téměř 1000 metrů nad mořem, přibližně 120 kilometrů severně od Benátek.¹

Když se dne 17. října 1912 Albino narodil, měli jeho rodiče Giovanni a Bortola na starost už dvě dcery z otcova prvního manželství. Jako mladý vdovec s dvěma dcerkami a bez stálého zaměstnání Giovanni jistě neodpovídal vysněnému obrazu ženicha. Bortola se kdysi zabývala i myšlenkou na život v klášteře. Teď však byla matkou tří dětí. Porod byl dlouhý a bolestivý a Bortola, která byla nadmíru úzkostlivá (a poznamenala tím první roky chlapcova života), se už obávala, že dítě nepřežije. Bylo na místě pokřtěno a dostalo jméno Albino na památku otcova blízkého přítele, který s Giovannim pracoval v Němecu a zahynul při nehodě u vysoké pece. Chlapec se narodil do světa, ve kterém o dva roky později, v reakci na zavraždění rakouského arcivévody Františka Ferdinanda a jeho ženy, vypukla válka.

V očích mnoha Evropanů představovalo prvních čtrnáct let minulého století jakýsi zlatý věk. Nespočetní autoři vylíčili pocit stability, spokojenosti a důvěry, masový rozvoj kultury, bohatství duchovního života, rozšíření horizontů a zmírňování sociální nerovnosti, charakteristické pro onu dobu. Jejich přehnané ódy na duchovní svobodu

¹ V době narození Albina Lucianiho se vesnice jmenovala Forno di Canale. Roku 1964 byla na podnět Lucianiho bratra Eduarda přejmenována na Canale d'Agordo a dostala tak znovu své původní jméno.

a kvalitu života rozjasňují tuto edwardiánskou éru do podoby jakési rajské mezihry, předcházející prvotnímu hříchu světové války. Všechny tyto potěšitelné skutečnosti bezpochyby existovaly, ale stejně tak existovala i hrozná chudoba, masová nezaměstnanost, sociální nespravedlnost, hlad, nemoci a nízký průměrný věk. Velká část světa byla poznamenána těmito protiklady a Itálie netvořila žádnou výjimku.

V Neapoli se tísnily tisíce lidí toužících po vystěhování do USA, do Anglie nebo někam jinam. Spojené státy už připojily ke svému heslu „Pošlete nám vaše zástupy zoufalých, chudých, žízňících po spravedlnosti a utlačených“ méně hlasitě vyhlášená opatření: chudoba, záznam v trestním rejstříku, některé nemoci, tělesná znetvoření, členství v odborech – to byly jen některé z důvodů, pro které mohly americké úřady přistěhovalecké povolení odmítnout.

V Římě, na dohled od sv. Petra, přebývaly tisíce lidí v chatrčích z proutí a slámy, mnozí po celý svůj život. Značná část z nich se na léto stěhovala do jeskyní v okolních pahorcích. Někteří od časného rána až do soumraku pracovali na vinicích za denní mzdu několika grošů. Jiní dřeli stejný počet hodin na zemědělských statcích, ale nedostávali mzdu žádnou. Jejich odměnu obvykle tvořila podřadná nebo plesnivá kukuřice a to byla jedna z příčin, proč tolik zemědělských dělníků trpělo kožní chorobou zvanou pelagra. Další, kteří se až po pás brodili bahnem pavijských rýžových polí, byli sužováni moskyty a trpěli malárií. Počet analfabetů přesahoval 50 procent. Zatímco jeden papež za druhým usiloval především o znovuzískání Církevního státu, pro větší část obyvatel nedávno sjednocené Itálie představovaly zde vyličené poměry každodenní realitu.

Vesnice Canale byla obývána převážně dětmi, ženami a starými muži. Většina mužů schopných práce neměla jinou volbu než hledat si práci v cizině. Giovanni Luciani každoročně na jaře opouštěl svůj vesnický domov, putoval do Švýcarska, Rakouska, Německa nebo Francie; na podzim se vracel zpátky. Příbytek Lucianiových, jehož

polovinu tvořil přestavěný seník, měl jediný zdroj tepla – starý sporák na dřevo, který zahříval místnost, kde se Albino narodil. Zahrada nebyla žádná – něco takového považovali obyvatelé horské vesničky za luxus. Okolí však nabízelo více než dostatečné odškodnění: jehličnaté lesy a skalnaté a zasněžené hory, které se tyčily přímo nad vesnicí. A hned kolem násvi klokokotala do údolí říčka Bioi.

Rodiče Albina Lucianiho tvořili podivný pár. Nesmírně nábožensky založená matka trávila stejně tolik času v kostele jako ve svém skromném příbytku. Její myšlenky a starosti se točily kolem rostoucí rodiny. Patřila k onomu druhu matek, které s každým dítětem už při slabém zakašlání spěchaly za sanitním důstojníkem pohraničníků, kteří měli posádku nedaleko vesnice. Jako velice oddaná katolička svým dětem ráda vyprávěla o mnohých obětech, které kvůli nim musí podstupovat. Otec Giovanni putoval válečnickou Evropou, aby našel práci. Nechal se najímat v rozmanitých povoláních – jako zedník, stavební zámečnický, elektrikář, mechanik. Kvůli svému postoji přesvědčeného socialisty byl věřícími katolíky považován za nepřítel kněžourů a za protikřesťanského zlosyna. Při takové nezvyklé manželské kombinaci muselo nutně docházet ke sporům. Na celý svůj život si mladý Albino zapamatoval reakci své matky, když jednoho dne na plakátech, které visely po celé vesnici a propagovaly místního kandidáta socialistické strany pro nadcházející volby, našel jméno svého muže.

Po Albinovi následoval ještě další syn, Eduardo, a pak dcera Antonia. Bortola vylepšovala skrovný rodinný rozpočet tím, že pro vesničany, kteří neuměli psát, psala dopisy nebo pracovala jako služebná.

Jídelníček rodiny Lucianiových se skládal z polenty (kukuřičná mouka), ječmene, makaronů a toho či onoho druhu zeleniny, který právě byl k mání. Při zvláštních příležitostech se občas jako moučník objevily carfoni, rohlíčky s makovou náplní. Maso bylo zvláštností. Když byl v Canale někdo tak bohatý, že si mohl dovolit porazit prase, bylo maso naloženo a vystačilo rodině na celý rok.

To, že se Albino bude věnovat kněžskému povolání, bylo rozhodnuto už velmi záhy. Účinně ho v tom podporovala jeho matka a místní kněz, páter Filippo Carli. Ovšem osobou, která rozhodujícím způsobem napomohla, aby Albino Luciani vstoupil na duchovní dráhu, byl „bezbožný socialista“ Giovanni Luciani.

Byla to také otázka peněz. Pokud by Albino měl navštěvovat seminář v blízkém Feltre, stálo by to rodinu značnou částku. Matka a syn toto téma probírali krátce před Albinovými jedenáctými narozeninami. Bortola nakonec chlapci poradila, aby si sedl a napsal otcí, který právě pracoval ve Francii. Jak Albino později řekl, byl to jeden z nejdůležitějších dopisů jeho života.

Otec dopis dostal, a dříve než na něj odpověděl, nechal si vše důkladně projít hlavou. Pak vyslovil svůj souhlas a novou zátěž přijal se slovy: „Tak tedy musíme tuto oběť přinést.“

Tak došlo k tomu, že jedenáctiletý Albino Luciani roku 1923 vstoupil do semináře – a dostal se tak do víru zápasů, které v té době v římskokatolické církvi probíhaly. Tehdejší situaci v katolické církvi charakterizoval zákaz knih, jako bylo *Pět bolestných ran církve* od Antonia Rosminiho. Rosmini, italský teolog a kněz, roku 1848 napsal, že církev stojí před krizí vyplývající z pěti nešvarů: ze společenské povýšenosti kléru nad ostatní lidi; z nízké úrovně kněžského vzdělání; z nejednoty a svárlivosti biskupů; ze závislosti církve na světské moci při jmenování laiků; a ze skutečnosti, že církev vlastní majetek a stala se otrokyní bohatství. Rosmini doufal, že dojde k liberálním reformám. Ve skutečnosti sklídl kritiku a trest, především díky jezuitským intrikám. Jeho kniha byla dána do klatby a kardinálský klobouk, který mu sliboval Pius IX., mu byl odepřen.

Osmačtyřicet let před narozením Albina Lucianiho vyhlásil Vatikán *Syllabus errorum* a spolu s ním encykliku *Quanta cura*. Zde Svátá stolice odsoudila neohraničenou svobodu projevu a tisku a rozhodně odmítla představu o rovnoprávnosti všech náboženství. Papežem

odpovědným za tyto doktríny byl Pius IX. Ten také dal zřetelně najevo, že princip demokratické vlády považuje za naprosto scestný a že jeho sympatie patří absolutistické monarchii. Svůj nesouhlas vyslovil i s těmi, kdo „zastávají svobodu svědomí a svobodu náboženství“, a s těmi „kdo tvrdí, že církev nesmí uplatňovat žádné násilí“. Roku 1870 sdělil papež Pius IX. koncilu, který sám svolal, svůj úmysl vyhlásit jako oficiální dogma papežskou neomylnost – tedy svou vlastní neomylnost. Poté, co se za kulisami odehrály různé zápasy a došlo k velmi nekřesťanským nátlakům, utrpěl papež těžkou morální porážku, když z tisíce účastníků koncilu oprávněných hlasovat jich bylo pro nové dogma jen 451. Na základě taktické dohody odcestovali před posledním hlasováním všichni odmítavě naladěni biskupové (až na dva) z Říma. Při posledním sezení koncilu, 18. června 1870, rozhodlo shromáždění 535 hlasy proti dvěma, že papež má nadále při formulování učení ve věcech víry a morálky platit za neomylného.

Židé žijící v Římě byli až do svého osvobození italským vojskem roku 1870 tímto papežem, který si nechal potvrdit svou neomylnost, drženi v uzavřeném ghettu. Stejně nesnášenlivý byl Pius IX. i vůči protestantům – doporučoval, aby příslušníci této konfese, kteří kázali v Toskánsku, byli uvězněni.

Po Piovi IX. následoval Lev XIII., podle řady historiků osvícená a humánní osobnost. Po něm přišel Pius X., jehož volbu označili mnozí z uvedených historiků za katastrofální omyl. Vládl katolické církvi až do roku 1914 a škoda, kterou způsobil, byla citelná ještě v době, kdy Albino Luciani vstoupil do semináře ve Feltre.

Seznam knih, které žádný katolík nesměl číst, byl stále delší. Byli exkomunikováni nakladatelé, redaktoři i autoři. Pokud nějaká kniha kritická vůči církvi vyšla anonymně, byl exkomunikován i její neznámý autor. Když chtěl Pius X. souhrnně, jedním pojmem vyjádřit všechno to, proti čemu bojoval, užíval výrazu „modernismus“. Každý, kdo vyjádřil pochybnosti o církevním odmítání moderní literatury